

humeralis, quo accepto accedit ad altare, genuflectit, et calicem accipit sinistra ad nodum et dextra posita super calicem, super quem clericus ambas extremitates veli humeralis extendit.

3° Si non habeantur cantores, ipsemet celebrans ad populum conversus, incipit legere hymnum *Pange lingua*, et statim procedunt: 1° deferens vexillum consuetum in delatione ss. Viatici, 2° sodales alicujus confraternitatis, vel pii viri cum luminibus, 3° clericus cum cruce, 4° thuriferarius, 5° celebrans sub baldachino vel umbella, et a sinistris ejus clericus recitans cum celebrante hymnum *Pange lingua*.

4° Cum pervenerint ad sacellum, omnes se disponunt per duas partes, ita ut thuriferarius et celebrans per medium transire possint. Celebrans calicem super altare deponit, et cum debitis reverentiis descendens, velum humerale deponit, thus imponit, et ss. Sacramentum incensat, clericis interea recitantibus *Tantum ergo* et *Genitori*. Deinde calicem in capsulam recondit, eamque claudit, et post brevem orationem in gradu inferiori altaris, medius inter clericos via breviori revertitur. Indutus adhuc pluviali, statim s. Pyxidem e tabernaculo altaris ad sacellum ss. Sacramenti defert, eamque in capsula retro post calicem recondit.

III. *Denudatio altarium*. Celebrans deposito pluviali stolam violaceam in modum crucis ante pectus aptatam assumit, et cum clericis ad altare accedit, illudque denudat, ut dictum est num. 41, antiphonam et psalmum cum clericis recitando.

DE FERIA SEXTA IN PARASCEVE DOMINI.

45. Rub. Missalis. *Finita Nona, Sacerdos et ministri induti paramentis nigri coloris, sine luminaribus et incenso procedunt ad Altare: et ante illud prostrati aliquamdiu orant. Interim Acolythi unam tantum tobaleam extendunt super Altare. Sacerdos cum ministris facta oratione ascendit ad Altare, et osculatur illud in medio:*

deinde lector accedit ad legendum Prophetiam in loco, ubi legitur Epistola, et incipit eam sine titulo; quam etiam Sacerdos legit submissa voce apud Altare in cornu Epistolæ.

1° Hac die non offertur missæ sacrificium, quia non decet, ut Christi passio mystice repræsentetur, dum recolitur, prout realiter peracta est; fit autem missa præsanctificationum, sic dicta, quia in ea non habetur consecratio, sed communio s. Hostiæ pridie consecratæ.

2° Altare, scamnum et pavementum penitus denudata esse debent; et in altari nihil apponi potest præter crucem coopertam velo violaceo, et præter candelabra materiæ obscuræ et non argenti cum cereis communibus, qui non accenduntur, nisi circa finem adorationis crucis; tres tamen cussini simplices et violacei poni possunt super secundum gradum altaris (1). Convenit, ut crux altaris sit lignea, ut verbis *Ecce lignum Crucis* correspondeat (2).

3° Celebrans, diaconus et subdiaconus (3) induuntur omnibus paramentis ad missam requisitis, etiam manipulo; diaconus autem et subdiaconus sine dalmaticis, vel cum planetis plicatis. More solito ad altare accedunt, præcedentibus acolythis sine candelabris: cum ad altare pervenerint, celebrans profundam facit reverentiam, et omnes alii flectunt unico genu in plano; deinde in plano super pavementum se prosternunt, sic ut caput et brachia quiescant super cussinum positum in secundo gradu altaris. Interea omnes alii genuflectunt, meditantés Christi passionem. Prostrati manent tempore unius *Miserere*, donec una mappa et missale super altare posita sunt. Postea tolluntur cussini.

4° Celebrans ascendens ad altare, illud osculatur, sed non genuflectit, deinde accedens ad cornu epistolæ, recitat lectiones, tractus et orationem ut in missa: ita etiam cantat *Oremus* manus extendendo et jungendo, caputque cruci

(1) Memorale rit. pro minoribus eccl. tit. V, c. 1.

(2) Memorale rit. ibid. S. R. C. 12 Nov. 1831, n. 4520-4669, 59.

(3) Vid. Praxis Pontif. tom. 3, n. 125.

inclinando, sed non genuflectendo ad *Flectamus genua*. Si velit, cum ministris sacris infra tractum sedere potest : non est tamen necesse, licet conveniat, ut totus tractus cantetur (1).

5° Celebrante ascendente ad altare, diaconus et subdiaconus simul ascendunt, et cruci genuflectunt unico genu, uti per totum officium facere debent. Infra lectionem et tractum sequentem stant ut ad introitum missæ. Finito tractu a celebrante, vadunt retro post celebrantem, ut infra orationes missæ. Diaconus cantans *Flectamus genua*, primus genuflectit; et subdiaconus respondens *Levate* primus surgit. Subdiaconus cantat epistolam more solito, sed in fine non accedit ad osculandam manum; et non respondetur *Deo Gratias*. Si diaconus et subdiaconus planetis plicatis utantur, subdiaconus suam deponit ante epistolam, et cantata epistola resumit; similiter completis orationibus eam deponit, dum celebrans casulam deponit, factaque crucis adoratione resumit : diaconus autem suam deponit, et sumit nigram stolam latiore, antequam ultimam partem passionis in tono evangelii cantet, ac planetam tantum in fine post communionem celebrantis resumit.

6° Passio recitatur, et cantatur ut in dominica palmarum, his exceptis : 1° quod celebrans in cornu epistolæ continuatim legat passionem, etiam ultimam partem, quam cantat diaconus (2), huic ultimæ parti præmittendo *Munda cor*, sine *Jube* et *Dominus sit*, manendo tamen in cornu epistolæ, et sese inclinando versus crucem altaris : 2° quod diaconus recitato *Munda cor*, non petat benedictionem : 3° quod neque celebrans neque liber incensetur; celebrans in fine non osculetur librum; neque respondeatur *Laus tibi Christe*. Legilia, si adhibeantur, nuda esse debent.

7° Post passionem celebrans in cornu epistolæ, diacono et subdiacono stantibus retro post illum, junctis manibus cantat *Oremus dilectissimi*, cui subjungit *Oremus*, manus interea extendendo et jungeri do, simulque caput cruci inclinando, ut

(1) Merati tom. 1, p. 4, tit. 9, n. 18.

(2) Cærem. Ep. lib. 2, c. 26, n. 5.

in missa, sed non genuflectendo : diaconus primus genuflectens cantat *Flectamus genua*, et subdiaconus pariter genuflectens ac primus surgens respondet *Levate* : deinde celebrans cantat in tono feriali orationem extensis manibus ut in missa. Hic modus servatur in omnibus subsequentibus monitionibus et orationibus.

Not. 1° Si Sedes Pontificia vacet, omittitur oratio pro Papa. 2° Monitio cum oratione pro imperatore Romano ut antea in missalibus excudenda est, ob sublatum autem Romanum imperium non amplius recitanda (1). 3° Nulla alia oratio præter eas quæ in missali habentur, etiam ob immemorabilem consuetudinem addi potest (2). 4° Ante orationem pro judæis omittitur *Oremus*, *Flectamus genua*, in detestationem irrisionum, quibus judæi flexis genibus Christo illuserunt.

46. Adoratio crucis.

Rub. *Completis orationibus, Sacerdos deposita casula accedit ad cornu Epistolæ, et ibi in posteriori parte anguli Altaris accipit a Diacono Crucem jam in Altari præparatam : quam versa facie ad populum, a summitate parum discooperit, incipiens solus Antiphonam Ecce lignum Crucis, ac deinceps in reliquis juvatur in cantu a Ministris usque ad Venite adoremus. Choro autem cantante Venite adoremus, omnes se prosternunt, excepto Celebrante. Deinde procedit ad anteriorem partem anguli ejusdem cornu Epistolæ : et discooperiens brachium dextrum Crucis, et caput figuræ Crucifixi, elevansque eam paulisper, altius quam primo, incipit Ecce lignum Crucis, aliis cantantibus, et adorantibus, ut supra. Deinde Sacerdos procedit ad medium Altaris : et discooperiens Crucem totaliter, ac elevans eam, tertio altius incipit Ecce lignum Crucis, aliis cantantibus, et adorantibus, ut supra.*

Postea Sacerdos solus portat Crucem ad locum ante Altare præparatum, et genuflexus ibidem eam locat :

(1) Dec. Urbis et Orbis 23 Sept. 1860, initio missalis.

(2) S. R. C. 7 Aug. 1875, n. 5622, II.

mox depositis calceamentis, accedit ad adorandam Crucem, ter genua flectens, antequam eam deosculetur. Hoc facto revertitur, et accipit calceamenta et casulam. Post modum ministri Altaris, deinde alii Clerici, et laici, bini et bini, ter genibus flexis, ut dictum est, Crucem adorant. Interim, dum fit adoratio Crucis, cantantur impropria, et alia, quæ sequuntur, vel omnia, vel pars eorum, prout multitudo adorantium, vel paucitas requirit.

Circa finem adorationis Crucis accenduntur candelæ super Altare : et Diaconus accipiens bursam corporali-um, extendit corporale more solito, et iuxta illud ponit purificatorium : et finita adoratione, Crucem reverenter accipit, et reportat ad Altare.

1° Dum ultimæ dicuntur orationes, ministri extendunt tapete vel pannum violaceum ante gradus altaris vel presbyterii, ubi celebratur, non autem ante altare sacelli ss. Sacramenti, sic ut pars superior sit in primis gradibus, super quos ponunt pulvinar amplum violacei coloris, et super pulvinar velum album serico violaceo contextum.

2° Finitis orationibus, celebrans, diaconus et subdiaconus per gradus laterales cornu epistolæ in planum descendunt, ubi omnes deponunt manipulum (1), celebrans etiam casulam, et subdiaconus planetam plicatam. Deinde diaconus per planum ad medium ante altare accedit, ubi genuflexione facta in infimo gradu, expectat, donec crux sibi tradatur a sacrista vel cæremoniario, qui propterea facta prius genuflexione, eandem de altari devote accipit; vel in defectu sacristæ aut cæremoniarum, ipse diaconus ad altare ascendit, et facta ibidem coram cruce genuflexione, eandem de altari accipit. Acceptam crucem, coopertam velo violaceo, cum imagine Crucifixi ad se conversa, reverenter defert per planum ad celebrantem, sed sine genuflexione et sine oculis. Celebrans interea cum subdiacono a sinistris, accedit ad cornu epistolæ in inferiori gradu altaris; ibi se sistit facie ad populum conversa, crucem a diacono accipit, eam-

(1) S. R. C. 15 Sept. 1736, n. 3906-4055, 4.

que usque ad transversum crucis discooperit, ita tamen ut Crucifixi caput non appareat; et tunc eam cum imagine versus populum, ambabus manibus elevatam tenens usque ad oculos, cantat *Ecce lignum Crucis* etc. Diaconus assistit a dextris celebrantis, et subdiaconus a sinistris facie ad crucem conversa; et aliquis minister tenet missale coram eis apertum. Choro cantante *Venite adoremus*, omnes se prosternunt versus crucem, id est, flectunt utroque genu cum profunda capitis inclinatione, præter celebrantem. Responso *Venite adoremus*, omnes surgunt, et celebrans suppedaneum altaris ascendit; ibi stans in loco, ubi introitus dicitur, facie ad populum conversa, medius inter diaconum et subdiaconum, brachium dextrum et caput Crucifixi discooperit, magisque elevans crucem et vocem, secundo cantat *Ecce lignum* etc. Deinde procedens ante medium altaris, sine reverentia ei faciendâ, totam crucem discooperit, tradens velum diacono, et tertio crucem et vocem adhuc altius elevans cantat *Ecce lignum* etc.

3° Post tertium responsum *Venite adoremus*, solus celebrans sine diacono et subdiacono, et sine ulla reverentia altari faciendâ, per latus evangelii descendit, et ambabus manibus crucem cum imagine versus populum elevatam tenens, illam portat ad locum ante altare præparatum; ubi genuflexus utroque genu, crucem cum pedibus versus populum super cussinum collocat, firmans eam chordulis, si opus sit. Deinde surgit, et iterum facta genuflexione, recedit ad scamnum in cornu epistolæ, deponit calceamenta, et mox accedit ad adorandam crucem, primo se constituens in aliqua a cruce distantia, ubi flexus utroque genu et capite inclinato, secreto recitare vel mente revolvere potest : *Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.* Deinde surgens, similiter genuflectit, et adorât in loco medio inter crucem et primam adorationem; atque similiter tertio ante crucem, ubi facta adoratione, solos pedes Crucifixi ex humilitate osculatur. Deinde surgit, et denuo facta cruci genuflexione, sine alia reverentia altari faciendâ ob sublationem crucis, mox ad scamnum revertitur; ubi calceos resumit, manus lavat, si sordes contraxerit, manipulum et casulam induit, et deinde sedet.

4° Dum celebrans crucem defert, diaconus et subdiaconus in suppedaneo altaris et reliqui omnes in suis locis manent genuflexi utroque genu, facie ad crucem conversa, donec celebrans crucem super pulvinar deposuerit. Tunc cum omnibus surgunt, et accedunt ad scamnum in cornu epistolæ, ibique permanent usque ad adorationem crucis. Cum celebrans crucem osculatus fuerit, diaconus et subdiaconus bini eodem modo cum trina genuflexione et adoratione accedunt ad crucem adorandam; pedes autem Crucifixi prius osculatur diaconus, et deinde subdiaconus. Simul surgunt, et accedunt ad celebrantem; ubi assumunt manipulum, et subdiaconus etiam planetam, si ea utatur, diaconus autem manet cum stola latiori. Induti sedent cum celebrante. Interim celebrans cum iisdem impropria recitat, diacono et subdiacono missale tenentibus, vel alio ministro illud sustinente.

5° In adoratione idem servandus est ordo, sicut feria quarta cinerum in accipiendis cineribus (1). Adoratio ita ordinate faciendâ est, ut, dum primi ultimo loco ante crucem genuflectunt, alii secundo loco genuflectant, et alii primo loco; nec posteriores ab adoratione surgant, antequam priores a sua adoratione recedant. Secundum cæremoniale Ep. (2) et memoriale rituum (3) clericis calcei deponendi sunt, quod, quamvis missale celebranti tantum præscribat, laudabiliter tamen fieri potest; juxta decretum autem S. R. C. (4) servanda est consuetudo.

Ubi magna populi datur multitudo, alia crux vel etiam plures in loco apto super tapetum et cussinum apponi possunt. quæ tamen omnes ante processionem, si inde impediatur officium, removendæ sunt; finito autem officio reponi possunt.

Apponi potest lanx ad dextram adorantium, in qua ponuntur pecuniæ, quæ cruci offeruntur.

Cruce a celebrante denudata, omnes cruces per ecclesiam a sacrista vel aliis denudantur, si commode fieri possit, et alias post officium.

(1) Cærem. Ep. lib. 2, c. 25, n. 27. Vid. n. 20, ad 7.

(2) Lib. 2, c. 26, n. 12.

(3) Pro min. eccl. tit. 5, c. 2, § 2, n. 15.

(4) 23 Sept. 1837, n. 4666-4815, XIV, q. 5.

6° Circa finem adorationis diaconus surgit, stante interim etiam subdiacono, et accipiens de credentia bursam nigri coloris, ut cum aliis paramentis et velo, quo calix in fine officii tegitur, concordet, eandem cum purificatorio desuper posito, ut in missa solemnâ defert ad altare per viam brevioram a cornu epistolæ, cruci ante altare positæ genuflectendo, sed altari nullam reverentiam faciendo, quia supponitur crucem sublatam esse, et tabernaculum esse vacuum: corporale more solito extendit. Interea candelæ super altare accenduntur, et missale ad cornu evangelii defertur. Diaconus, extenso corporali, si adoratio cessaverit, immediate ex altari per cornu evangelii descendit ad crucem, ei facta genuflexione unico genu, eam reverenter accipit, et ambabus manibus elevatam tenens, cum imagine ad altare conversa, nemini faciens reverentiam, ad altare defert, suoque loco deponit. Interea omnes, etiam celebrans, genuflectunt utroque genu (1). Si adoratio nondum cessaverit, tunc diaconus, cum corporale extenderit, descendit ab altari ad celebrantem, et sedet ut antea, donec adoratio finiatur, quando prædicto modo crucem portat ad altare. Diaconus deposita cruce, genuflectit unico genu, et redit ad celebrantem. Finita adoratione, ministri tapetum et cussinum amovent.

47. Processio.

Rub. Postea ordinatur Processio ad locum, ubi pridie Sacramentum repositum fuerat. Præcedit Subdiaconus cum Cruce inter duos Acolythos deferentes candelabra cum cereis accensis, et Clerus per ordinem, ultimus Sacerdos cum Ministris. Cum perventum fuerit ad locum Sacramenti, accenduntur intorticia, quæ non extinguuntur nisi post sumptionem Sacramenti: et Sacerdos genuflectit ante Sacramentum, orat aliquantulum. Diaconus interim aperit capsulam, in qua reconditum est Corpus Domini. Postea Sacerdos surgens absque benedictione imponit incensum in duobus thuribus. Diacono naviculam ministrante, et genuflexus incensat Sacra-

(1) Cærem. Ep. lib. 2, c. 25, n. 28.